

AMMATTIKORKEAKOULUT MUSIIKIN KORKEA-ASTEEN TOIMIJOINA

Ilari Laakso

Ammattikorkeakoulujen rooli musiikkialan koulutuskentässä on Suomessa suhteellisen uusi, hieman yli 10 vuoden ikäinen. Tietoisuus uuden koulutustarjonnan mahdollisuuksista, sisällöistä ja ammattikorkeakoulututkintojen statuksesta laajenee varsin hitaasti. Uuden omaksumisessa on joskus ollut havaittavissa asenteellista vastarintaa, joka perustuu asenteen vaalijan omaan yliopistolliseen koulutustaustaan ja oletukseen yliopiston lähtökohtaisesta ylivoimaisuudesta korkea-asteen koulutuksen foorumina. Epäilyistä huolimatta ammattikorkeakouluilla on uutta annettavaa musiikkialan korkeakoulutusessa. Niiden työelämälähtöisillä koulutussisällöillä, aikuiskoulutuksella, alueellisella vaikuttavuudella ja taiteellisesti painottuvalla tutkimus- ja kehittämistoiminnalla on oma tilauksensa.

Tämä artikkeli pyrkii tekemään tiiviin katsauksen ammattikorkeakoulujen musiikkialan koulutuksen syntyvaiheisiin, nykytilaan ja tulevaisuuden näkymiin.

Taustaa

Vielä niinkin myöhään kuin syksyllä 1995 ammattikorkeakoulujen tuleminen ja amatillisen opistoasteen poistuminen koulutuskartalta oli musiikkioppilaitoskentälle joiltakin osin hahmottumaton asia. Aloittaessani syksyllä 1995 työni Tampereen konservatorion rehtorina ja osallistuessani ensimmäistä kertaa Suomen Konservatorioliiton rehtorikollegion kokoukseen, tiedustelin miksi ammattikorkeakoulu-uudistus ei ollut kokouksen asialistalla. Minulle vastattiin, että aihe ei ollut lainkaan aktuaali. Tosiasiassa eri konservatoriopaikkakunnilla Tampere mukaan lukien asia oli ollut pitkään ajankohtainen ja monet konservatoriot olivat mukana ammattikorkeakoulujen toimilupahakemusten valmistelussa.

Kyvyttömyydessään lukea oikein valtakunnallista koulutuspolitiikkaa Konservatorioliitto menetti mahdollisuuden yhteisen valtakunnallisen musiikki- ja tanssialan ammattikorkeakoulun perustamiseen. Kun tätä lopulta yritettiin, vastasivat monet konservatoriot sitoutuneensa jo paikallisiin tai alueellisiin ammattikorkeakouluhank-

keisiin ja pysyvänsä lojaaleina niille.

On turha lähteä arvailemaan, olisiko suurella valtakunnallisella musiikki- ja tanssialan ammattikorkeakoululla ollut mahdollisuutta saada toimilupaa. Yhtä hyödytöntä on spekuloida sillä, minkälaista koulutuksellista tulosta ratkaisu olisi tuottanut. Tosiasia kuitenkin on, että liian myöhäinen havahtuminen asiaan johti siihen, että hanketta ei voitu käynnistää. Niinpä konservatoriot luovuttivat korkeimman koulutustehtävänsä kukin taholleen, sisällöltään ja arvomaailmaltaan hyvinkin erilaisiin ammattikorkeakouluihin. Musiikin koulutusohjelmia on nyt kymmenessä eri ammattikorkeakoulussa.

Muusikoita ja musiikkipedagogeja

Ammattikorkeakoulujen koulutustarjonta rakentui alkuvaiheessa konservatorioiden ammatillisen opistoasteen suuntaiseksi. Edelleen koulutettiin musiikkipedagogeja ja muusikoita, nyt tosin korkea-asteella ja uudistetuin sisällöin. Mitään syytä muuttaa tätä työelämän kannalta perusteltua linjausta ei ollut - eikä ole vielä.

Ammattikorkeakoulut eivät kuitenkaan jääneet pelkästään toteuttamaan ja kehittämään konservatorioaikojen opettaja- ja muusikkokoulutusta, vaikka käytössä olevat kaksi tutkintonimikettä Musiikkipedagogi (AMK) ja Muusikko (AMK) niin saattaisivat antaa ymmärtää.

Seuraavassa ammattikorkeakoulukohtainen nuorten koulutustarjonta koulutusohjelmittain (ko) ja suuntautumisvaihtoehdoittain (sv) vuonna 2008:

Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia¹

Musiikin ko	Musiikkipedagogin sv
	Muusikon sv
Pop/jazzmusiikin ko	Pop/jazzmusiikkipedagogin sv
	Pop/jazzmuusikon sv

Jyväskylän ammattikorkeakoulu²

Musiikin ko	Musiikkipedagogin sv
	Muusikon sv

Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu³

Musiikin ko	Musiikkipedagogin sv
-------------	----------------------

1 www.stadia.fi

2 www.jamk.fi

3 www.cou.fi

Lahden ammattikorkeakoulu⁴

Musiikin ko	Musiikinopettajan sv Muusikon sv
-------------	-------------------------------------

Oulun seudun ammattikorkeakoulu⁵

Musiikin ko	Kirkkomusiikin sv Musiikinohjaajan sv Musiikkipedagogin sv Muusikon sv Pop- ja jazzmusiikin sv
-------------	--

Pirkanmaan ammattikorkeakoulu⁶

Musiikin ko	Esittävän säveltaiteen sv Kirkkomusiikin sv Musiikinohjaajan sv Musiikkipedagogin sv Musiikkiteknologian sv Säveltäjän sv Teatterimusiikin ja musiikkidraaman sv
-------------	--

Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu⁷

Musiikin ko	Musiikkipedagogin sv
-------------	----------------------

Savonia-ammattikorkeakoulu (Kuopio)⁸

Musiikin ko	Musiikin opettajan sv Musiikkioppilaitoksen opettajan sv
-------------	---

Svenska Yrkeshögskolan (Jakobstad)⁹

Utbildningsprogrammet	Musiker för musik Musikpedagog
-----------------------	--------------------------------

Turun ammattikorkeakoulu¹⁰

Musiikin ko	Musiikkipedagogin sv Muusikon sv
-------------	-------------------------------------

4 www.lamk.fi

5 www.oamk.fi

6 www.piramk.fi

7 www.pkamk.fi

8 www.savonia.fi

9 www.syh.fi

10 www.turkuamk.fi

Uusia innovaatioita konservatorioiden ammatilliseen opistoasteeseen verrattuna ovat kirkkomuusikkokoulutus Oulun, Pietarsaaren ja Pirkanmaan ammattikorkeakouluissa, teatterimusiikkiin painottuva koulutus Lahden ja Pirkanmaan ammattikorkeakouluissa sekä säveltäjäkoulutus ja musiikkiteknologian opettajakoulutus Pirkanmaan ammattikorkeakoulussa.

Suuntautumisvaihtoehtojen nimet eivät aina kuitenkaan paljasta koulutussisältöjen monipuolisuutta ja luonnetta. Monissa ammattikorkeakouluissa suuntautumisvaihtoehtojen sisällä on valinnaisia painopistealueita tai linjauksia, joiden mukaan annettava koulutus painottuu.

Musiikkipedagogi (AMK) –tutkintoon tarjolla olevat painopistealueet mukaan lukien sv-luettelossa jo mainitut:

Kuoronjohtaja (1): Tampere (Pirkanmaan amk)
 Musiikkiteknologia (1): Tampere (Pirkanmaan amk)
 Musiikin varhaiskasvatus (3) Helsinki (Stadia), Jyväskylä, Lahti
 Säveltapailu ja musiikinteoria (3): Helsinki (Stadia), Tampere (Pirkanmaan amk), Turku

Muusikko (AMK) –tutkintoon tarjolla olevat painopistealueet:

Kuoronjohtaja (1): Jyväskylä
 Säveltäjä (2): Tampere (Pirkanmaan amk), Turku
 Säestäjä/korrepetiittori (2): Helsinki (Stadia), Jyväskylä

(Koulutukset on tässä esitelty paikkakunnittain. Sulkuihin on merkitty ammattikorkeakoulun nimi, mikäli se ei johdu suoraan paikkakunnan nimestä.)

Musiikin eri lajien, historiallis-tyylillisten rajausten tai käyttötarkoituksen perusteella tarkasteltuna ammattikorkeakoulut ovat monipuolistaneet koulutustarjontaa etenkin pop & jazzmusiikin alueella. Tähän genreen painottuvaa koulutusta on tarjolla peräti seitsemässä ammattikorkeakoulussa.

Piispainkokouksen päätös muuttaa evankelis-luterilaisen kirkon alimman kanttorin viran kelpoisuusvaatimusta siten, että virka edellyttää vähintään ammattikorkeakoulututkinnon, tehtiin sen jälkeen, kun ensin Tampereella ja sittemmin Oulussa ja Pietarsaassa (Svenska Yrkeshögskolan) aloitettiin kirkkomuusikkokoulutus ammattikorkeakouluissa. Luontevampi ratkaisu olisi ollut vahvistaa kelpoisuudet siten, että konservatoriot kouluttaisivat C-kanttorit, ammattikorkeakoulut B-kanttorit ja Sibelius-Akatemia A-kanttorit. Valmiutta tällaiseen koulutukselliseen laajakatseisuuteen ei kuitenkaan ollut.

Päätöksen myötä konservatorioiden tarjoama ammatillisen toisen asteen kirkkomuusikkokoulutus jäi pelkästään ”väylätutkinnon” asemaan kohti korkeakouluopintoja,

eikä sillä enää ole kelpoistavaa vaikutusta.

Seuraavassa vuoden 2008 tarjonta musiikin lajien, historiallis-tyylillisen rajauksen tai käyttötarkoituksen mukaan:

Klassinen musiikki (10): Helsinki (Stadia), Jyväskylä, Kokkola (Keski-Pohjanmaan amk), Lahti, Oulu, Tampere (Pirkanmaan amk), Joensuu (Pohjois-Karjalan amk), Kuopio (Savonia), Pietarsaari (Svenska Yrkeshögskolan), Turku

Pop & Jazz (7): Helsinki (Stadia), Jyväskylä, Kokkola (Keski-Pohjanmaan amk), Oulu, Joensuu (Pohjois-Karjalan amk), Kuopio (Savonia), Pietarsaari (Svenska Yrkeshögskolan)

Kirkkomusiikki (3): Oulu, Tampere (Pirkanmaan amk), Pietarsaari (Svenska Yrkeshögskolan)

Kansanmusiikki (2): Kokkola (Keski-Pohjanmaan amk), Joensuu (Pohjois-Karjalan amk)

Vanha musiikki (1) Helsinki (Stadia)

Teatterimusiikki (2): Lahti, Tampere (Pirkanmaan amk)

Aivan oma lukunsa koulutustarjonnassa ovat aikuiskoulutukseksi luokiteltavat muuntokoulutus (ammattillisen opistoasteen tutkinnon muuntaminen korkeakoulututkinnoiksi) ja erikoistumisopinnot, joiden sisällön suunnittelu on monipuolisesti rakentunut työelämän tarpeiden suuntaisesti.

Lisäksi monet ammattikorkeakoulut tarjoavat palvelutoimintana erilaisia lyhytkursseja, joiden täydennyskoulutuksellinen merkitys voi olla hyvinkin suuri esim. alueen musiikkiopistojen henkilökunnille tai harrastajamuusikoille.

Ei alempi eikä ylempi

Ammattikorkeakoululainsäädännön mukaan ammattikorkeakoulututkinnot ovat korkeakoulu-tutkintoja. Ne eivät ole ylempiä tai alempia korkeakoulututkintoja kuten yliopistotutkinnot, vaan korkeakoulututkintoja.

Kansainvälisesti Musiikkipedagogi (AMK) ja Muusikko (AMK) kuitenkin luokitellaan Bachelor-tason tutkinnoiksi. Niin tekee myös Sibelius-Akatemia ottaessaan amk-tutkinnon tehneitä maisterikoulutukseen. Ammattikorkeakoulututkinnot rinnastetaan Sibelius-Akatemiassa musiikin kandidaatin tutkintoon. Tutkintojen laajuus (270 op.) ja niiden tuottama osaaminen huomioon ottaen luokitus ei ole oikeudenmukainen.

Opetusministeriön laatiman ja Valtioneuvoston 5.12.2007 hyväksymän koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman Koulutus ja tutkimus vuosina 2007-2012 mukaan ”Yliopistoja ja ammattikorkeakouluja kehitetään edelleen duaalimallin pohjalta,

joka perustuu toisistaan poikkeaviin tutkintoihin, tutkintonimikkeisiin ja tehtäviin.”¹¹ Yliopistot ja ammattikorkeakoulut nähdään siis kehittämissuunnitelmassa rinnakkaisina korkeakouluvaihtoehtoina, joiden tulee profiloitua koulutussisällöiltään ja tutkintonimikkeiltään erilaisiksi.

Musiikkialan koulutuksen kehittämistä ammattikorkeakouluissa helpottaisi huomattavasti, jos oikeuksia kulttuurialan ylempiin ammattikorkeakoulututkintoihin myönnettäisiin muuallekin kuin Helsinkiin (Stadia), jossa ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavaa koulutusta on annettu syyslukukauden 2007 alusta alkaen.

Tutkintojen luokittelumielessä tasavertaiset toimintamahdollisuudet valtakunnallisissa ja kansainvälisissä yhteyksissä antaisivat ammattikorkeakouluille paremmat kehittämis- ja kehittymismahdollisuudet.

Este ylemmän ammattikorkeakoulututkinto-oikeuden myöntämiselle ei voi olla perinteinen ”huonot työllistymismahdollisuudet”. Ylempää tutkintoa opiskelevat ovat samoja henkilöitä, jotka joka tapauksessa ovat hakemassa musiikkialan työpaikkoja. Kyse olisi pikemminkin aidon duaalimallin toteuttamisesta ja kehittämissuunnitelman tavoitteiden mukaisesta korkeakouluyksiköiden luomisesta ja opiskelupolusta:

”Tavoitteena on kansainvälisen huippuosaamisen lisääminen sekä osaamistasoltaan vahvemmat ja vaikuttavammat korkeakouluyksiköt.”¹² ”Ylemmistä ammattikorkeakoulututkinnoista muodostuu pääasiallinen jatkokoulutusväylä ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneille.”¹³

Nykyisellään ammattikorkeakoulujen musiikin koulutusohjelmilla on varsin huonot mahdollisuudet ehkäistä opintojen keskeyttämisiä ja opiskelijoiden siirtymisiä Sibelius-Akatemiaan ylempää korkeakoulututkintoa suorittamaan. Maan ainoan musiikkiyliopiston status on edelleen vahva ja monopoliasema toimii.

Duaalimalli vai ei?

Ammattikorkeakoulujen profiilia on alusta alkaen rakennettu työelämälähtöisyyden ja käytännönläheisyyden varaan. Tämä on myös valtioneuvoston hyväksymän kehittämissuunnitelman tavoite: ”Korkeakoulujen ja työelämän vuorovaikutusta vahvistetaan.”¹⁴

11 Valtioneuvosto 2007, s. 11

12 Valtioneuvosto 2007, s. 24

13 Valtioneuvosto 2007, s. 40

14 Valtioneuvosto 2007, s. 38

Kun tutkimustyötä tehdään, on sekin työelämän konkreettisesti kehittämistyötä auttavaa, käytännönläheistä soveltavaa tutkimustyötä.

Myös perustutkintojen nimikkeet tukevat työelämäkeskeisyyttä. Maisteri on maisteri koulutussisällöstä huolimatta, mutta musiikkipedagogi ja muusikko nimikkeinä viittaavat suoraan työelämään, tiettyyn työsisältöön.

Aikaisemmin kuvaamani ”ylempi/alempi/korkeakoulututkinto –problematiikan” lisäksi Sibelius-Akatemian ja ammattikorkeakoulujen musiikin koulutusohjelmien ero muodostuu siitä, että Sibelius-Akatemiassa opiskelijalla on mahdollisuus jatkaa omassa oppilaitoksessa yliopistollisiin jatkotutkintoihin.

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman duaalimalli ei siten musiikkialalla työelämää vasten tarkasteltuna ole täysin mahdollinen eikä perusteltukaan. Yhtälailla kuin ammattikorkeakoulut, myös Sibelius-Akatemia kouluttaa muusikoita ja musiikkipedagogeja. Suurin osa Sibelius-Akatemian maistereista sijoittuu juuri näihin työtehtäviin.

Sibelius-Akatemia ja ammattikorkeakoulut vastaavat pääosin samaan työelämän kysyntään. Niiden erot muodostuvat koulutushierarkisin keinoin ylempien korkeakoulututkintojen ja yliopistollisten jatkotutkintojen kautta. Tämän ongelman myöntäminen ja avoin keskustelu musiikkialan sisällä sen ratkaisemiseksi olisi käytävä mahdollisimman pian.

Tuloksia ja ongelmia

Ammattikorkeakoulujen musiikin koulutusohjelmat ovat kuluneen kymmenen vuoden aikana tehneet tiivistä opetussuunnitelmien kehittämistyötä. Perinteestä poikkeavia uusia koulutussisältöjä on rakennettu ja ryhdytty toteuttamaan, pedagogisten opintojen merkitys on olennaisesti muuttunut konservatorioaikoihin verrattuna ja korkeakoulustatuksen myötä avautuneita kansainvälisiä yhteistyömahdollisuuksia on ryhdytty käyttämään. Ammattikorkeakoulujen T&K –toiminta (Tutkimus ja kehittäminen) on joustava instrumentti myös taidesisältöisen tutkimus- ja kehittämistoiminnan synnyttämiseksi.

Ammattikorkeakoulujen työelämälähtöisyys ja –likeisyys ei ole pelkkä iskulause, vaan työelämä on yliopistotavasta poiketen saatu aktiivisesti mukaan koulutuksen suunnitteluun ja jopa opetussuunnitelmatyöhön. Oman tärkeän lisänsä työelämäsuhteeseen muodostavat opiskelijoiden harjoittelujaksot. Monet ammattikorkeakoulut tekevät hyvää yhteistyötä paikallisten orkestereiden ja musiikkiopistojen kanssa. Yrittäjäkoulutuksen kautta on annettu opiskelijoille osaamista vaikkapa oman yksityisen musiikkikoulun perustamiseen. Tämäkin on edelleen valtioneuvoston linjauksen mukaista:

”Korkeakoulutettuja aktivoidaan ryhtymään yhä enemmän yrittäjiksi.”¹⁵

Merkittävin ongelma ammattikorkeakoulujen musiikin koulutusohjelmien kymmen vuoden taipaleella lieenee ollut taloudellista laatua. Keskimääräisten yksikköhintojen mekaaninen ja tarpeesta piittaamaton soveltaminen kaikkeen koulutukseen on johtanut joidenkin ammattikorkeakoulujen sisällä musiikin koulutusohjelmat taloudelliseen ahdinkoon, jossa esim. henkilökohtaisen instrumenttiopetuksen määrää on jouduttu radikaalisti supistamaan. Kun kyse on tulevan muusikon tai musiikkipedagogin kannalta olennaisimmasta osaamisen alueesta, on myös ongelma muodostunut olennaiseksi. On selvää, että ryhmäopetukseen tottuneiden koulutusten kirjossa musiikin henkilökohtaisen opetuksen tarve on kallis kummajainen. Korkeakoulun johdon kulttuuritahdosta ja ymmärryksestä on riippunut, miten tuohon kummajaiseen on suhtauduttu.

Tulevaisuus

Ammattikorkeakoulujen musiikin koulutusohjelmien tulevaisuuteen vaikuttaa nähdäkseni kolme olennaista tekijää:

Koulutuksen sisällön ja T&K –toiminnan suunnittelun ja toteutuksen innovatiivisuus; Valtiovallan suunnitelmat ja teot ammattikorkeakoulujen rahoituksen ja ylempien amk-tutkintojen suhteen; Ammattikorkeakoulujen sisäisen arvomaailman kehittyminen eri koulutusten erityisyyttä ja erityistarpeita kunnioittavaan suuntaan.

Mikäli näillä alueilla onnistutaan muodostuu rinnakkaiselo Sibelius-Akatemian kanssa kumpaakin osapuolta rikastavaksi ja opiskelijaa hyödyttäväksi.

Suurena mahdollisuutena ammattikorkeakoulujen musiikkialan koulutukselle näen alueellisen yhteistyön ammatillisen II asteen (konservatoriot) ja taiteen perusopetuksen (musiikkiopistot) kanssa. Tässä suhteessa monet ammattikorkeakoulut tekivät olemassaolonsa ensimmäisinä vuosina radikaalin ”separatistisen ratkaisun” ja katkaisivat siteet alempiin koulutusasteisiin.

Tampereella valitsimme päinvastaisen strategian. Pirkanmaan ammattikorkeakoulun musiikin koulutusohjelman ja Tampereen konservatorion toiminnallinen suhde on lähes symbioottinen. Yhteistyötä tehdään mm. koulutussisältöjen suunnittelussa, henkilöstöpolitiikassa, laitehankinnoissa, tilankäytössä ja produktioissa.

Toisin kuin Sibelius-Akatemialla ammattikorkeakouluilla on juuri tässä ainutlaatuinen mahdollisuus ottaa huomioon musiikillisen kasvun jatkumo kokonaisuudessaan varhaiskasvatuksesta korkeakouluun saakka ja hyödyntää koulutuksessaan vanhaa

15 Valtioneuvosto 2007, s. 38

luontevaa suhdetta. Musiikkialan aloituspaikkamäärät sekä ammatillisessa koulutuksessa että korkeakoulutuksessa ovat niin pienet, että monella opetussektorilla (mm. orkesteri, ooppera, kuoro, pedagogiikka) ei paikallisesti saada hyviä tuloksia aikaan ilman kiinteää yhteistyötä konservatorioiden kanssa.

Ammattikorkeakoulujen ei Sibelius-Akatemian tapaan tarvitse perustaa erikseen Nuorisokoulutusosastoa kylkiäisekseen. Riittää, että korkeakoulu toimii yhteistyössä jo olemassa olevien konservatorioiden ja musiikkiopistojen kanssa. Tässä ammattikorkeakoulut alueellisina vaikuttajina ovat suurten mahdollisuuksien edessä.

Lopuksi

Ammattikorkeakoulujen musiikkialan koulutus on Sibelius-Akatemian ja konservatorioiden tarjoaman koulutuksen tapaan ollut viime vuosina määrällisen supistamisuhan edessä. Väestöennusteet ja niiden myötä työllistymisennusteet edellyttävät OPM:n ja Valtioneuvoston mielestä alan koulutuksen supistamista pelkästään ammattikorkeakouluissa n. 18 prosentilla.¹⁶

Toimimalla työelämän kanssa tiiviissä yhteistyössä ja kehittämällä innovatiivisesti koulutussisältöjä ammattikorkeakouluilla on mahdollisuus osoittaa ennusteet vääriksi. Musiikkialan kehittyä ja kasvaa, uusia toimintamuotoja otetaan käyttöön ja uudenlaisia ammattiosaajia tarvitaan. Yksityisyrittäjyys on todellinen työllistymisen mahdollisuus. Tähän näyttävät OPM ja Valtioneuvostokin uskovan:

”Koulutusjärjestelmän on tuettava uuden työn syntyä Suomeen ja tarjottava väestölle ja elinkeinoelämälle valmiuksia sopeutua globalisaation aiheuttamiin muutoksiin.”¹⁷

Huolehtimalla edelleen koulutuksemme korkeasta laatuasteesta meillä on mahdollisuus menestyä musiikkialan kansainvälisessä kilpailussa. Siihen tarvitaan tulevaisuususkoa ja työtä, ei tilastoja eikä tulevaisuuspessimismää.

16 Valtioneuvosto 2007, s. 57

17 Valtioneuvosto 2007, s. 5